

KOPRIVNIČANAC DR. JURAJ ŠĆETINEC, SOCIJALNI PISAC (1898.-1939.)

1.

Juraj Šćetinec, početkom 20. stoljeća vodeći stručnjak u socijalnim i ekonomskim problemima, umro je 24. lipnja 1939. u bolnici Milosrdnih sestara u Zagrebu nakon duge i teške bolesti. Tom je prilikom Mirko Lamer, urednik "Ekonomista", glavnog gospodarskog lista u Hrvatskoj, napisao: "Od utemeljenja ovoga lista pa sve do svoje prerane smrti dne 24. lipnja 1939. bio je vjeran i najplodniji suradnik "Ekonomista".¹ U nastavku je rečeno da je bio jedan od najboljih poznavaca korporativnog sistema i da je u tom časopisu u nastavcima objavljeno mnogo njegovih radova. Ako je takvu ocjenu dao jedan od najuglednijih ekonomskih stručnjaka Hrvatske, mislim da Juraj Šćetinec zaslužuje da prikazemo njegov život i rad te da nema nikakva razloga da ga prešućujemo i da moramo istražiti još mnogo toga što o Šćetincu ne znamo.²

2.

Juraj Šćetinec rođen je u Koprivnici 19. travnja 1898., od oca Ljudevita, opančara i majke Anke. Rođen je iste godine kada i koprivnički veleposjednik i industrijalac Branko Toplak (3. XII. 1898.) te su zajedno išli u osnovnu školu, ali su imali posve različite sudbine. Šćetinec je u Koprivnici završio i nižu gimnaziju koja je otvorena 1908. godine. Zatim je pošao u gornjogradsku klasičnu gimnaziju ili Veliku gimnaziju i bio, prema imenicima, vrlo dobar đak, osobito iz humanističkih predmeta. U V. razred 1913./1914. išao je s Franjom Frolom, Josipom Scholzom, pravnikom i tiskarom, Vjekoslavom Stepincem, bratom Alojzija Stepinca, Ivanom Sučićem, istaknutim pravnikom. Njegovo stanovanje u nadbiskupskoj orfanotrofiji ukazuje na teške socijalne prilike njegove obitelji. U "Nadi", izdanju Hrvatskog literarnog društva orfanotrofije i kongregacije Gornjogradske gimnazije, 1913. je objavio članak "Razvitak, djelovanje gomile" u kojemu upozorava da će važnu ulogu dobiti ljudska masa. Smatra da je kritički onaj trenutak kada dolazi do uništenja socijalnih i političkih vjerovanja, a ponegdje i vjerskih, iz kojih proizlaze svi elementi naše civilizacije, čemu svakako pomažu moderna otkrića. U tom članku Šćetinec je izvršio analizu ponašanja mase i otkrio se kao vrlo sposoban mlad pisac. Oduševljava se knjigom Stjepana Radića "Kolonizacija u Slavenu" (Zagreb, 1906.) koji je također davao veliku ulogu masama, tj. seljačkom staležu.³ Maturirao je 1917. u razredu A. Klasične gimnazije u Zagrebu.⁴

Pravni Fakultet polazio je Juraj Šćetinec u Zagrebu. Bio je odličan student i, osim materinjeg jezika, dobro se služio francuskim, dosta dobro njemačkim, nešto manje dobro talijanskim i engleskim te pripada skupini koja je mogla koristiti svjetsku znanstvenu literaturu i kojoj su bila otvorena vrata zapadnoeuropskih sveučilišta. Šćetinec je, kao i skupina koja je pripadala Moderni, ali i katoličkim stru-

jama, shvatio potrebu vezivanja Hrvatske uz ostale europske zemlje, ne samo prometnim vezama i tehničkim tekovinama, već i kulturnim dostignućima. Njegov studij tekao je tako da je već 9. srpnja 1918. položio pod brojem 54/53 prvi državni ispit, 23. VII. 1919. pod br. 84/83 drugi, 26. srpnja 1923. pod brojem 39/121 treći, završivši i jednogodišnji komercijalni tečaj na Trgovačkoj akademiji u Zagrebu. Bio je jedan od najblistavijih studenata svoje generacije.

Međutim, njegov susret sa svjetovnim životom Zagreba, rastrzanog nacionalnim i socijalnim sukobima, nije bio baš lak. U svom životopisu je iskazao da je praktički radio u sindikalnom pokretu 1923. godine, a to je vrijeme kada u Zagrebu djeluje radnički tribuna Ivan Krndelj i kada socijalnu scenu potresaju veliki štrajkovi i tarifni pokreti.⁵ Je li ga umiješanost u neki štrajk ili nešto drugo natjeralo da napusti Hrvatsku, ne znamo. 1924. godine studira u Parizu gdje pohađa Ecole libre des sciences politique, Science economique et sociale, završivši taj studij 1924. kao drugi student u klasi, što je uspjelo još samo Stjepanu Radiću.⁶ Na pariškom studiju dobio je srebrnu plaketu i cijelu knjižnicu najpoznatijih knjiga iz područja ekonomskih i političkih nauka što je bilo veliko priznanje jednom studentu iz Hrvatske.

Nakon toga proputovao je cijelu srednju Europu te se upoznao s teškim socijalnim i gospodarskim prilikama tadanje Europe, odnosno Weimarske Njemačke i socijaldemokratske Republike Austrije. Studirao je jedno vrijeme i u Münchenu, čiji se fakultet za ekonomske i socijalne znanosti smatrao jednim od najboljih u srednjoj Europi. Čini se da je u tom vremenu bio naročito zainteresiran za rad obrtnika u Njemačkoj pa, zahvaljujući njemu, dolazi do povezivanja Hrvatskog Radiše s njemačkim obrtnicima i do slanja prvih pitomaca Hrvatskog Radiše u elektrotehničku struku gdje su se osposobili za zvanje koje se u Zagrebu, zbog pojačane elektrifikacije i upotrebe električnih strojeva te smještaja podružnice Siemens i drugih elektrotehničkih tvornica u Zagreb, jako tražilo.

Doktorirao je 26. prosinca 1924. na Pravnom fakultetu u Zagrebu, godinu dana nakon Stanka Ščerbaka i tri godine nakon dr. Branka Švarca. a branio je rigoroz iz problematike obrtništva te stekao diplomu doktora pravnih i ekonomskih nauka, stekavši tako najviše moguće zvanje koje je pravnik u Hrvatskoj mogao imati.⁷ Međutim, mjesto nije dobio u Koprivnici, vjerojatno stoga što je zbog rada u sindikalnom pokretu bio upisan u knjigu problematičnih osoba, a koprivničke vlasti zbog pograničnog položaja nisu željele osobe koje nisu politički posve čiste.

Ipak se je kao odvjetnički perovođa uspio zaposliti u Đakovu te tu radi od 13. studenog 1924. do 12. svibnja 1925. Čini se da je došao u vezu s dr. Ivanom Ribarom, koji je u tom vremenu, kao Pribečevićev demokrat, bio vrlo ugledna ličnost političkog i parlamentarnog života. To mu je omogućilo da položi ispit za oficira sudske struke u vojsci Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca te je bio imenovan administrativnim potporučnikom sudske struke, dobivši "bukvicu" (svjedodžbu) neborračke čete Osječke divizijske oblasti.⁸

3.

Dr. Juraj Ščetinec nije se smirio u Slavoniji. Težio je za rodnim krajem. Kao razlog mu je poslužila želja da prijeđe u sudsku struku te se zaposlio kao sudski pripravnik kod Kotarskog suda u Koprivnici gdje je radio od 14. svibnja 1925. do 8. rujna 1926. godine. 1926. imenovan je sucem nakon što je položio praktični sudački ispit za osposobljenje u sudstvu kod Banskog stola 23. lipnja.

Vežan na neki način i sada uz obrtništvo i radništvo, on se uključuje u rad Mjesne organizacije Saveza hrvatskih obrtnika u Koprivnici, gdje drži tečaj za obrtnike. Ta je predavanja objavio u poseb-

Osobni list.

Ime i prezime službenika **Dr. Jurja Ščetinca**
 koji je položio zahtjev

1939

Osobni podaci		Prethodna osiguranja (prema članu 14. čl. 1. ovog zakona)	Prethodna osiguranja (prema članu 15. čl. 1. ovog zakona)																									
Dan, mjesec i godina rođenja	19. 11. 1898	Prethodna osiguranja (prema članu 14. čl. 1. ovog zakona)	Prethodna osiguranja (prema članu 15. čl. 1. ovog zakona)																									
Mjesto rođenja, općina, župa, ulica i broj	Koprivnička ulica, 246, 5195																											
Naziv i adresa prethodnog poslodavca (prema članu 14. čl. 1. ovog zakona)	Trgov. društvo "Koprivnica"																											
Prethodni odnos (prema članu 15. čl. 1. ovog zakona)	Učesnik																											
Dan i mjesec (prema članu 14. čl. 1. ovog zakona)																												
Dan i mjesec (prema članu 15. čl. 1. ovog zakona)																												
<table border="1"> <thead> <tr> <th>Godina</th> <th>Dan mjesec i godina rođenja</th> <th>Mjesto rođenja</th> <th>Uspostavljenost osiguranja</th> <th>Završetak</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </tbody> </table>		Godina	Dan mjesec i godina rođenja	Mjesto rođenja	Uspostavljenost osiguranja	Završetak																						
Godina	Dan mjesec i godina rođenja	Mjesto rođenja	Uspostavljenost osiguranja	Završetak																								
Podaci o službi (prema članu 14. čl. 1. ovog zakona)		Podaci o službi (prema članu 15. čl. 1. ovog zakona)																										
Ime i prezime poslodavca Adresa poslodavca Datum početka službe Datum završetka službe Vrsta službe Razlozi prestanka službe		Ime i prezime poslodavca Adresa poslodavca Datum početka službe Datum završetka službe Vrsta službe Razlozi prestanka službe																										
Podaci o osiguranju (prema članu 14. čl. 1. ovog zakona)		Podaci o osiguranju (prema članu 15. čl. 1. ovog zakona)																										
Ime i prezime osiguranika Adresa osiguranika Datum početka osiguranja Datum završetka osiguranja Vrsta osiguranja Razlozi prestanka osiguranja		Ime i prezime osiguranika Adresa osiguranika Datum početka osiguranja Datum završetka osiguranja Vrsta osiguranja Razlozi prestanka osiguranja																										
Podaci o osiguranju (prema članu 15. čl. 1. ovog zakona)		Podaci o osiguranju (prema članu 14. čl. 1. ovog zakona)																										
Ime i prezime osiguranika Adresa osiguranika Datum početka osiguranja Datum završetka osiguranja Vrsta osiguranja Razlozi prestanka osiguranja		Ime i prezime osiguranika Adresa osiguranika Datum početka osiguranja Datum završetka osiguranja Vrsta osiguranja Razlozi prestanka osiguranja																										
Podaci o osiguranju (prema članu 14. čl. 1. ovog zakona)		Podaci o osiguranju (prema članu 15. čl. 1. ovog zakona)																										
Ime i prezime osiguranika Adresa osiguranika Datum početka osiguranja Datum završetka osiguranja Vrsta osiguranja Razlozi prestanka osiguranja		Ime i prezime osiguranika Adresa osiguranika Datum početka osiguranja Datum završetka osiguranja Vrsta osiguranja Razlozi prestanka osiguranja																										
Podaci o osiguranju (prema članu 15. čl. 1. ovog zakona)		Podaci o osiguranju (prema članu 14. čl. 1. ovog zakona)																										
Ime i prezime osiguranika Adresa osiguranika Datum početka osiguranja Datum završetka osiguranja Vrsta osiguranja Razlozi prestanka osiguranja		Ime i prezime osiguranika Adresa osiguranika Datum početka osiguranja Datum završetka osiguranja Vrsta osiguranja Razlozi prestanka osiguranja																										

1. Osobni list dr. Jurja Ščetinca iz 1939. godine.

noj knjizi "Obrtničko pitanje", koja je izašla kao treća knjiga Knjižnice narodnog preporoda u Zagrebu. U knjizi su prikazana zla i tegobe koje su tištale obrtnički stalež u Hrvatskoj, napose poslije 1924. kada je zbog krize kredita obrtnicima bilo teško nabaviti kredit i kada je vladala velika oskudica novca pa su mnogi obrtnici morali zatvoriti svoje radnje u Koprivnici u kojoj zbog politike države prema граниčnim gradovima, a i slabe protočnosti prema Mađarskoj, nije baš išlo dobro. Ščetinec je prikazao na koji način se obrtnici u drugim zemljama spašavaju pomoću kredita te iznio ono što je vidio na svojim putovanjima u Europi, misleći da se nešto od toga može primijeniti i na našim prostorima. Knjiga se dijeli u dva dijela. U prvom dijelu je izložena važnost i položaj obrtničkog staleža u društvu opće te Ščetinec opisuje stanje obrtništva u prošlosti, za vrijeme cehova te stanje malog obrta u suvremenosti. U drugom dijelu prikazuje reforme obrtne politike kako bi se poboljšao položaj obrtničkog staleža. Ščetinec tu analizira: 1. Djelatnost samih obrtnika da razviju organizaciju svojeg staleža; 2. Djelatnost i pomoć države i općine koja može pomoći pomoću raznih uredbi i zakona. i 3. Suradnju s drugim staležima, naročito s inteligencijom koja može pružiti pomoć obrtničkom staležu. U tom su dijelu naročito zanimljiva i važna poglavlja o obrtničkoj staleškoj svijesti i obrtničkoj kulturi, zatim poglavlja o obrtničkoj izobrazbi te obrtničkoj organizaciji i konačno, o vodama obrtničkog staleža.

Načela po kojima bi se imale provesti reforme za unapređenje obrta izložene su u knjizi jasno i pregledno. Svaki je prijedlog ilustriran i potkrijepljen primjerima iz naprednim zemalja. Knjiga se je mogla nabaviti kod tajnika mjesne organizacija Saveza hrvatskih obrtnika u Koprivnici, Jakuba Subotičanca, a stajala je 11 dinara.⁹ Bila je izvanredno dobro primljena i osvrt na nju načinili su mnogi listovi u zemlji.¹⁰

4.

Dakako da sudski posao sa svakodnevnim strogim radnim vremenom, u vremenu ovisnosti sudstva o politici, ali i zbog malih mogućnosti rada među obrtnicima i radnicima, nije mogao zadovoljiti dr. Jurja Ščetinca. Ščetinec opet mijenja struku te se zapošljava kod jednog odvjetnika u Bjelovaru. Bjelovar je kao nekadašnje sjedište Bjelovarsko-križevačke županije imao, ne samo kotarski, već i Okružni sud pa ovdje Ščetinec radi od 9. rujna 1926. do 1. ožujka 1928. godine. 4. studenog 1926. položio je ispit za branitelja i zastupnika u kaznenim stvarima na području Banskog stola u Zagrebu, što mu je omogućilo sudske izvide i očevide na vrlo velikom području. 11. je srpnja 1927. pod br. 47/40 položio je i četvrti državni ispit, a 28. lipnja 1928. kod Banskog stola u Zagrebu i odvjetnički ispit pa su mu se pružale široke mogućnosti za bavljenjem i odvjetništvom i tužilaštvom i braniteljstvom i sudstvom, a mogao je biti i kotarski načelnik (da je bio politički dovoljno pouzdan). Izbor dr. Jurja Ščetinca nije bio ništa od tog. Bjelovar je bio veliko mjesto gdje je bilo više biblioteka nego u Koprivnici i gdje je društveni život bio bogatiji te je Ščetinec uspio objaviti u Križevcima raspravu "Narodna prosvjeta. Načela i sistemi" u časopisu "Nova škola" koja je otisnuta i kao četvrti svezak Knjižnice narodnog preporoda u Zagrebu. Ta nevelika studija od 16 kartica dijeli se u četiri dijela. U prvom je prikazan pokret za prosvjećivanje naroda uz isticanje da je u čovjeka usađena prometejska težnja za znanjem te da čovjek kao umno biće teži da spozna sama sebe, cilj svojega života i svoje životno djelovanje i da se razlikuje interes inteligencije za znanjem od posebnih znanja i umijeća naroda.

U drugom dijelu Ščetinec je prikazao ciljeve narodne prosvjete sistematizirajući kao prvi cilj popularno-znanstvenu prosvjetu, kao drugi kritičko-znanstvenu prosvjetu, kao treći klasnu prosvjetu i kao četvrti pravu narodnu prosvjetu. Ščetinec misli da je prosto širenje znanja u narod preko popularnih predavanja promašaj jer se natrpava slušača svim i svačim, a ne brine se hoće li ljudi postati bolji i vredniji, ne obazire se na etičku stranu života. (str. 4) Ščetinec smatra da je narod velika razgranjena porodica u kojoj članovi moraju jedni raditi za druge, ali da pri tome treba biti razvijeno i pomaganje i pouzdanje kao bitna kategorija suradnje. "Narod se čuti", piše Ščetinec, "kao cjelina, on ima bujan duševni život koji obilježuje njegova kultura". Ščetinec smatra da se ne smije mimoći taj bogati duševni život puka koji se zrcali u narodnim pjesmama, pričama, običajima, vezivu i njegovoj vjeri u jednu višu silu koju on identificira s Bogom. Protiv je prevelike kritike i sumnje koja se unosi u prosvjetu jer kritika ruši vjeru i razara čitav duševni svijet ljudi te smatra da je takvo prosvjetljivanje zapravo "zlostavljanje naroda" (str. 5) Okomio se i na klasnu prosvjetu koja vodi interes samo o jednoj skupini ljudi. Piše: "Jedni naučavaju da sva vlast u državi pripada samo radnicima, a drugi samo seljacima", ali postoji i šačica ljudi koja ima znanja i koja vlada danas svijetom izrabljujući milijune drugih i sve više gravitiraju prema diktaturi. Ščetinec smatra da klasna prosvjeta razara porodični život, izvrgava ruglu ljubav prema zavičaju i domovini, zabacuje načela o poštenju i pravednost. Okomio se i na socijalističku prosvjetu koja umjesto ljubavi sije mržnju, namjesto uzajamnosti duha

sile i nasilja te praznjenjem čovječje duše od svih "buržuskih utvara" nastoji od čovjeka stvoriti stroj za proizvodnju. Prava narodna prosvjeta po njemu je pučka jer ravnomjerno djeluje na sva područja duševnog i materijalnog života, s time da čovjek treba nastojati da izgradi svoju ličnost, ali treba imati sklonost da pomogne i svojem bližnjem. Ščetinec misli da se to može postići razvijanjem bratskog osjećaja ljubavi prema bližnjem i osjećajem ljubavi prema Bogu, s time da prava narodna prosvjeta ne mimoilazi narodnu kulturu, već se samo nadograđuje na ono što je već puk stvorio u svojoj pjesmi, u svojim običajima te u svom društvenom i vjerskom životu. (str. 6)

U trećem dijelu Ščetinec precizira zadatke narodne prosvjete. To su: 1. Stvaranje čudorednog temelja narodnog života, odnosno stvaranja boljih i vrijednijih ljudi koji će na dobro upotrijebiti stečeno znanje; 2. Odgajanja osjećaja za obitelj i dom i njegovanje svih čuvstava koji su vezani uz obitelj; 3. Savjesno obavljanje zvanja s time da ljudima treba objasniti važnost svakog znanja i svakog posla. Ščetinec smatra da na ovim područjima Narodna prosvjeta ima mnogo posla jer pojedini ljudi ne vide zašto rade. On piše: "Obrtnik unosi u svoje proizvode svoju ličnost, svoju sposobnost, svoje umjetničko shvaćanje" i narodna prosvjeta treba samo da uputi obrtnika kako da usavrši svoje duševne sposobnosti, tehnički dotjera svoje proizvode i kako da obavlja svoj rad brižno, točno i pošteno. Dalje piše da je radniku najteže objasniti zašto treba raditi jer radnik ne vidi rezultate svojega rada u tvornici obavljajući samo dio posla i takav rad mu ne može pružiti zadovoljstvo. Ističe da narodna prosvjeta ima veliku zadaću da objasni radniku da je njegov rad nužan u cjelokupnom procesu rada, a posebno da je teško "uspostaviti skladan odnošaj između radnika i poslodavca". Misli da je sretno što se u naprednijim zemljama formiraju radne zajednice u kojima poslodavci i radnici surađuju kao ravnopravni partneri, kao što su tvornička vijeća u Francuskoj, Belgiji i Engleskoj te Njemačkoj. Posebno naglašava da narodna prosvjeta treba dovesti ljude do spoznaje da svoj životni cilj nađu u službi općenitosti. (str. 8); 4. Ščetinec misli da narodna prosvjeta mora razvijati stalešku svijest i kulturu. Pod staležom on očito vidi saveze ljudi koji su povezani zajedničkim gospodarskim interesima, istim životnim prilikama i moralnim vezama. Kritizira zatvaranje jednog staleža u sebe i isključivanje suradnje s drugima i pripisuje tu težnju mladima koji se uvijek zanose radikalizmom. Smatra da sve staleške kulture čine narodnu kulturu; 5. Narodna prosvjeta mora odgajati ljude za život u državi, buditi im osjećaj ljubavi i požrtvornosti spram cijele narodne zajednice, razvijati svijest dužnosti i odgovornosti, skladnost između svih staleža a napose između seljaka i građana jer svi su dio jedne cjeeline.

U četvrtom su dijelu ove nevelike rasprave prikazani sistemi prosvjetnog rada, i to: 1. Folke-Hojskole u Danskoj usmjerene prema seljačkom puku iznad 18 godina; 2. University Extension ili tzv. pučka sveučilišta (Volkshochschulkurse) koji su nastali u Engleskoj oko 1870., a radi se o predavanjima sveučilišnih profesora pred širom publikom te su se krajem 19. stoljeća takva pučka sveučilišta počela osnivati i u srednjoj Europi. Ščetinec smatra da zbog svoje raznolikosti ta predavanja nisu dovoljno sistematična, iako im priznaje da razvijaju kod publike znanstvena mišljenja te da bi bila korisna samo ako postanu sistematična. 3. "Volksvereine su slobodna društva u kojima članovi jedni drugima prenose svoje znanje te tako narod postaje subjekt prosvjete. Ovaj oblik je razvijalo udruženje njemačkih katolika, a osnivači Volksvereina u Njemačku su industrijalac Brandt, svećenik Hitze i političar Windhorst. Ščetinec iznosi izjavu direktora Volksvereina dr. A. Piepera da su Volksvereinova udruženja i na selu i u gradu male naseobine koje su nadvladale individualističkoga čovjeka metodom prosvjećivanja. Ščetinec iznosi iskustva Volksvereina koja je vidio u Münchenu gdje se nalazila centrala koja je imala glasovitu socijalnu biblioteku sa 85.090 knjiga, modernu tiskaru, dvora-

ne za tečajeve te desetak stalno namještenih ljudi koji pomažu praktičnim organizatorima. Ističe da je Volksverein u Münchenu tijekom 30 godina svojega djelovanja izdao knjižnicu od 700 naslova knjiga i brošura u tiražu od 33 000.000 primjeraka koje distribuira po mjesnim grupama te da ukupan broj članova Volksvereina obuhvaća oko 700 000 osoba. Volksverein je organizirao skupštine na kojima su se čistila i bistrila mišljenja na ideji kršćanske obnove života. Iz načina na koji Ščetinec piše, vidi se da je najskloniji ovom sistemu, smatrajući da je tri četvrt milijuna članova "Volksvereina" najzdravija stanica njemačkog naroda koja traži izlaz iz moralnog i materijalnog sloma što ga je doživjela Njemačka u ratu izgubivši sve. Ščetinec navodi kakav bi se oblik prosvjetnog rada mogao primijeniti kod nas. U zaključku smatra da se prosvjetne institucije jednog naroda ne dadu jednostavno presaditi u drugi narod, već da svaki narod mora iznaći svoje vlastite putove, opredjeljujući se za najbolje. Smatra da se kod nas mora započeti s analfabetskim i nastavnim tečajevima, dakle opismenjivanjem ljudi, a onda treba kroz javna predavanja doći do zajednica kakva je Hojskole u Danskoj koje rade zajednički.

"Obrtničko pitanje" i "Narodna prosvjeta" imali su vrijednost habilitacijskog rada i omogućila su Ščetincu da postane privatni docent na Ekonomsko-komercijalnoj visokoj školi u Zagrebu za predmet sociologiju te moramo vjerovati da je surađivao s dr. Ivom Pilarom koji u tom vremenu također djeluje u Zagrebu i drži brojna predavanja s područja sociologije te vodi Sociološko društvo.¹¹

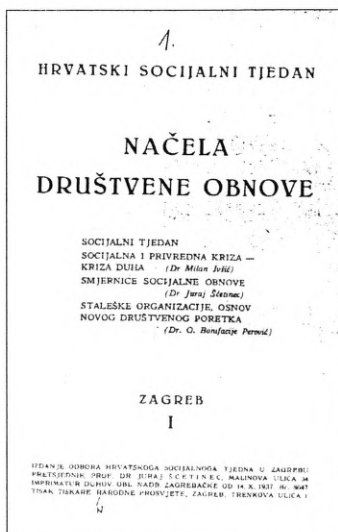
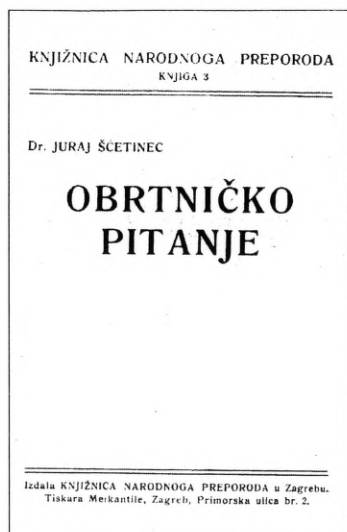
5.

Preuzevši privatnu docenturu, dr. Ščetinec nije mislio kako će preživjeti u skupom Zagrebu. Nemajući stalni veći prihod, opet se našao u materijalnim poteškoćama. Kada je na sjednici proširenog predsjedništva zagrebačke Radničke komore 27. siječnja 1928. zaključeno da se raspiše natječaj za pravnika, Ščetinec se odlučio kandidirati. Odgovorio je na natječaj Radničke komore br. 944 od 3. veljače 1928. koji su potpisali predsjednik Vilim Haramina i tajnik Vladimir Pfeifer, oba socijaldemokrati. Bio je primljen na posao, iako su uvjeti natječaja bili dosta teški a posao zahtjevan jer je Radnička komora zauzimala čitavo područje koje i Trgovačko-obrtnička komora, imajući pod svojom kontrolom rad i suradnju s brojnim povjereništvima i radničkim čitaonicama, a i s predstavnicima sindikata koji su vodili tarifne pokrete i štrajkove u vrlo teškim uvjetima.

Radio je posao pravnog referenta u Komori od 21. lipnja 1928. do 13. lipnja 1931. godine, preuzevši poslove Božidara Adžije. Budući da je Adžija razvio kulturno-prosvjetno i organizacijsko poslovanje zagrebačke Radničke komore na čitavo područje Hrvatske, dr. Juraj Ščetinec ga je mogao samo slijediti.¹² Bilo je to vrlo zahtjevno mjesto jer je Radnička komora bila državna ustanova s dosta složenim djelovanjem, a s malo novca i velikim brojem radničkih čitaonica. Centralna biblioteka Radničke komore u Zagrebu (i danas djelujuća kao Radnička biblioteka) imala je više tisuća svezaka i učestalo dopisivanje na državnoj i međudržavnoj razini.

6.

Ščetinec nije, radeći u Radničkoj komori, zanemario mogućnost da djeluje kao privatni docent za socijalne znanosti pri Ekonomskoj komercijalnoj visokoj školi u Zagrebu te je povremeno pozivan da drži predavanja. Poznat po marljivosti i znanju, on je 1931. godine izabran na istoj školi za ugovornog profesora sociologije i socijalne politike što mu je omogućilo da podnese ostavku na mjesto u

2. Naslovna stranica knjige "Obrtničko pitanje", Zagreb, 1926.; 3. Naslovna stranica prve knjige Hrvatskog socijalnog tjedna, 1937.; 4. Naslovna stranica knjige "Korporativni sistem fašizma", objavljene 1939. u vlastitoj nakladi.

Radničkoj komori. Već 1932. izabran je za docenta za predmet "Sociologija" i "Socijalna politika" na istom Fakultetu, a onda je osnovao i Zavod za socijalne odnose. U to vrijeme pada njegov prvi angažman na organiziranju predavanja u okviru prvog Hrvatskog socijalnog tjedna. 1932. godine, a u jeku kulminacije velike svjetske krize, svi su slojevi društva tražili izlaz iz krize. Sastanke su organizirali ekonomisti, sociolozi, pravnici, socijaldemokrati, vlada. Tečaj socijalnih predavanja održan u Zagrebu od 4. do 10. prosinca 1932. kasnije se uzima kao Prvo zasjedanje Hrvatskog socijalnog tjedna s time da je 1937. organizirano drugo, a 1938. treće zasjedanje.

Udarne teme predavanja 1932. bila su "Načela društvene obnove" i održana su u dvorani Obrtnog zbora. Predavači su bili dr. Milan Ivšić s predavanjem "Socijalna i privredna kriza - kriza duha", dr. Juraj Ščetinec s temom "Smjernice socijalne obnove prema enciklikama "Rerum novarum" i "Quadragesimo anno", a treće je predavanje održao dr. O. Bonifacije Perović iz Dubrovnika pod naslovom "Staleške organizacije, osnov novog društvenog poretka". Budući da u vrijeme najžešće svjetske krize nije bilo moguće otisnuti ove radove, tek je 1937. izdan zbornik s radovima pod naslovom "Načela društvene obnove" kao prva knjiga Hrvatskog socijalnog tjedna. Rad Jurja Ščetinca je objavljen na stranicama 27-41 i on je samo proširena verzija predavanja u Osijeku, s dodatkom da i papa potiče obnovu, odnosno pomoć današnjem uzdrmanom gospodarskom i socijalnom životu u kristijanizaciji gospodarstva te da je potrebno da se mladi uključe u promjene. U uvodnom govoru ovog skupa dr. Juraj Ščetinec je pozvao sve na suradnju. "U tom radu treba da se udruže svi, koji su dobre volje, te neka "svatko" - završava enciklika "Quadragesimo anno" - po svojim darovima, po svojim silama, po svojem položaju bar nešto učini za kršćansku obnovu ljudskog društva koju je Leon XIII. sa svojom besmrtnom okružnicom Rerum novarum započeo 1891 godine".¹³ U okviru tog tjedna Ščetinec je održao još tri predavanja i to "Socijalna politika", "Kršćanske struje u socijalnoj politici" i "Suvremeno socijalno zakonodavstvo", pokušavajući kao referent Radničke komore upozoriti vla-

du na manjkavosti radničkog zakonodavstva i potaknuti Katoličku crkvu, odnosno Narodnu prosvjetu na Kaptolu 27 da se intenzivnije uključe u ovaj rad.

U spomenutoj se prvoj knjizi spominje da su dva profesora Pravoslavnog fakulteta, dr. Šandor Bresztyenszky i dr. Konstantin Vojnović, pokrenuli na Prvom katoličkom kongresu 1900. ovu akciju¹⁴ Zagreb bi prema tome započeo takvu akciju prije Lyona u Francuskoj koji je prvo zborovanje održao 1904., nastavivši s njima sve do 1939., izuzev u vremenu Prvog svjetskog rata. Ščetinec je u uvodnom govoru rekao "I kod nas Hrvata postoji teško socijalno pitanje, jer i kod našega naroda biju teška socijalna, gospodarska i moralna zla široke slojeve seljaka, radnika, malih obrtnika, činovnika itd. I mi moramo da ta pitanja temeljito proučavamo i da tražimo lijeka ranama na našem narodnom tijelu. Treba da ih proučavamo sistematski, temeljito i u cjelini, a u duhu kršćanskoga svjetovnoga nazora. Na socijalnom tjeđnu treba da se okupe naši katolički naučni radnici: sociolozi, teolozi, pravnici, filozofi i ekonomisti, te naši praktični radnici iz organizacijskog života. Oni treba da ustanove faktično stanje, i to nedostatke, pogriješke, zablude, poroke, teškoće i pojedina zla; te da potraže uzroke i razloge toga stanja; da ispitaju krive nauke i njihove rezultate; a na koncu da prikažu sliku ispravnoga stanja i prava načela, po kojima se imade ravnati pojedina društvena ustanova, te sredstva, kako će se moći provesti obnova te ustanove u kršćanskom duhu. Praktičari organizatori pak imadu da vijećaju, kako će konkretno poduzeti mjere u različitim organizacijama i ustanovama da se poluči određena svrha. Slušači na tim predavanjima i razgovorima stiču orijentaciju u svim raspravljenim pitanjima i pobudu za socijalni rad... Socijalni tjeđan je prema tome ustanova na kojoj se izgrađuje kršćanska socijalna nauka u jedinstveno pravcu i izdaju smjernice za jedinstveni katolički socijalni rad."¹⁵

Čini se da je ovaj angažman s osloncem na katoličku crkvu dr. Ščetincu štetio u njegovom poslu s Radničkom komorom i da jedno vrijeme nije u Komori radio. Međutim, kriza je otežala položaj većine intelektualaca i započelo je smanjivanje plaća državnih činovnika, a nezaposlenost intelektualaca bila je najveća. Stoga Ščetinec u srpnju 1933. rado prihvaća novu ponudu vodstva Radničke komore u Zagrebu da im bude pravni savjetnik. Iako je ugovor sklopljen na šest mjeseci, on se je stalno produžavao, budući da je s prestankom krize došlo do oživljavanja štrajkaškog i tarifnog pokreta pa je trebalo te sporove rješavati pozivom na pravne zakone, trebalo je raditi s vodstvima sindikata i s radništvom.¹⁶

U međuvremenu je Ščetinec objavio raspravu "Demokratizacija radnog odnosa" što mu je donijelo postavljenje za izvanrednog profesora Ekonomsko-komercijalne visoke škole u Zagrebu.¹⁷ U ovom radu on je iznio svoja iskustva stečena radom u Radničkoj komori. U prvom poglavlju osvrnuo se na problem vlasti u radnom odnosu. U drugom je prikazao potrebu reforme odnosa vlasti prema radnom odnosu, iskazavši da se to može učiniti provođenjem ideje gospodarske demokracije i oblicima demokratizacije gospodarstva, razvojem pokreta za demokratizaciju poduzeća, sistemom radničkih vijeća ili stvaranjem radničkih vijeća i sprečavanjem socijalnih sukoba.

Prateći suvremena zbivanja, među prvim je našim sociolozima i ekonomistima koji su se osvrnuli na sustav fašizma, održavši 14. ožujka 1934. u Pučkom sveučilištu u Zagrebu predavanje o fašističkom korporativnom sistemu¹⁸, objavivši potkraj iste godine u "Mjesečniku" studiju "Socijalna organizacija fašizma"¹⁹ koja je izašla 1935. i kao samostalno izdanje. Sistematičan kakav je bio, Ščetinec je i ovo djelo podijelio u šest poglavlja. U prvom je prikazao osnovna načela fašizma. U drugom se osvrnuo na korporativno načelo. U trećem je prikazao strukturu fašističke korporativne organizacije u sindikatima, korporacijama i Narodnom vijeću. U četvrtom poglavlju osvrnuo se na radne odnose u

fašističkom sistemu prikazavši kolektivne ugovore, socijalnu organizaciju poduzeća i radne sporove. U petom poglavlju piše o radnim i životnim prilikama radnika kroz plaće i nezaposlenost. U šestom poglavlju konfrontira fašizam i kapitalizam, odnosno fašistički korporativizam i novi društveni rad dajući ovim dijelovima poglavlja zajednički naziv "Fašizam i socijalna reforma". U pisanju ovog djela Ščetinec ostaje informativan, ali i vrlo suzdržan. On piše "... ne može se povući zaključak da je fašizam bezuslovno vezan na kapitalizam. Fašizam je uništio organizovane kadere radničke klase tako, da ima pred sobom odnosno pod sobom samo neorganizovanu radničku masu, kojom vlada svojim umjetno konstituiranim radničkim sindikatima i učvršćenim kapitalističkim sistemom. Medjutim i neorganizovane mase mogu biti opasne, kada nezadovoljstvo zauzme velik mah..."(str. 45.) On ističe da se fašističkim autoritarnim sistemom suviše "ograničuje lična i društvena sloboda te se na taj način slabi lična inicijativa", a kritizira i "nesnosnu birokraciju" uvedenu radi kontrole svakog pojedinca, svake institucije, svakoga i najmanjega pokreta u društvenom i gospodarskom, a pogotovo u političkom životu. Ščetinec navodi da fašistički sistem ubija svaki polet i slabi moralnu snagu svih državljana te na taj način podriva osnovicu napretka i zadovoljstva građana i skladnog života svih članova društvene zajednice (str. 46) Navodi da odnos rada i kapitala u fašističkom korporativnom sistemu nije stvarno riješen jer je ostao kapitalistički sistem s gotovo svim svojim pogubnim posljedicama te da se materijalno stanje radnika nije poboljšalo, a nesigurnost radnikove egzistencije se još i povećala. Ističe da je reforma koju fašistički sistem navodi kao realnost, tek započela svoj hod, ali da će trebati i dalje tražiti nova rješenja. Rasprava je druga studija ove vrsti od jednog hrvatskog ekonomista, a zanimljivo je da je rad Mije Mirkovića "Socialni program fašizma. La carta del lavoro. Jedna ekonomska kritika" (Beograd, 1929), nestao iz Sveučilišne i nacionalne biblioteke te je ostala samo bibliotečna kartica. Mislim da su i Mirković i Ščetinec kritizirali fašistički korporativizam, tj. da su o tom sustavu mislili slično. Iako ova rasprava nije savršena, Ščetinec je pokazao da fašizam nije riješio nijedan socijalni problem. Realne nadnice su padale, nezaposlenost i skupoća napredovale. Iz literature na kraju ove studije vidi se da je Ščetinec koristio 30 djela raznih autora pisana na talijanskom, francuskom, belgijskom i njemačkom jeziku.

Te je godine u vlastitoj nakladi objavio i djelo "Korporativno uređenje države s obzirom na novi austrijski ustav"²⁰ U ovoj monografiji, koju je podijelio u šest poglavlja, Ščetinec pokušava odgovoriti na pitanje koja su karakteristična obilježja austrijskog režima nakon donošenja novog ustava, tvrdeći da iako ustav govori o "novoj državi", da se ipak vraća na vrijeme prije liberalnog političkog perioda s jakim usmjerenjem prema konzervativnosti i u društvenom i u političkom pogledu, gotovo na stalešku organizaciju srednjeg vijeka, adaptiranu modernim prilikama. Interes pojedinca je podređen interesu zajednice i dotadanji liberalni sistem u Austriji se - kako konstatira Ščetinec - naglo gubi. Ščetinec je pronašao u novom sustavu primjenu korporativnog sustava na socijalnom, ekonomskom i političkom planu i ustvrdio da je taj sistem potpuniji od talijanskog fašističkog sistema, ali da nije realiziran. Austrijski sistem je na prvo mjesto stavio socijalne funkcije dok je talijanski fašizam korporacijama dao prvenstveno gospodarsku ulogu radi jačanja narodnog gospodarstva i političku funkciju radi podizanja državne moći. (str. 49). Ščetinec negira da bi ova socijalna crta bila posljedica enciklike pape Pia XI. "Quadragesimo anno" iz 1931. jer da je autoritarizam prejak, ne priznajući da je to učinjeno iz nužde, s obzirom na kritičko stanje u kojem se našla država pred jakim naletom hitlerizma. (str. 50). Upravo stoga Ščetinec smatra da ustav ne omogućava stvaranje kršćanske korporativne države, osnovane na načelu slobode individua, samouprave staleža te međusobne solidarnosti i organske povezanosti pojedinaca i društvenih skupina. (str. 51) Iz literature u prilogu vidi se da je

Ščetinec i ovdje posegnuo za najnovijim djelima koja su nastala u Austriji u tom vremenu te se doista radi o znanstvenoj studiji koja je i danas upotrebljiva u povijesnim istraživanjima i predavanjima.

7.

Slabljenje srpskih radikala u politici Hrvatske omogućilo je 1936., nakon umirovljenja dr. Milera, izbor Jurja Ščetinca za redovitog profesora Ekonomsko-komercijalne visoke škole Uskoro je bio izabran i za dekana. To je vrijeme kada Ščetinec iz teorije prelazi na praktično djelovanje. U Osijeku mu je 1936. otisnuto predavanje "Smjernice obnove društvenog poretka" u kojem se okomio na komunizam i fašizam, smatrajući da oba sustava počivaju na ideji sile i nasilja i na svemoćnoj vlasti države i diktature. Stoga on predlaže srednji put društvene obnove koji je sredina između krajnjeg individualizma i krajnjeg kolektivismu. (str.7) Ova mala knjižica od svega 11 stranica je Ščetinčev program.²¹ U njoj Ščetinec predlaže: A. gospodarsku reformu koja bi zahvatila reformu privatnog vlasništva, reformu radnih odnosa i unapređenje interesa svih srednjih staleža te B. Socijalnu reformu gospodarskih odnosa koja je vezana uz reformu organizacije društva uz pomoć države. Dok je ono pod A. postalo već posve jasno od vremena javljanja Velike svjetske krize, Ščetinec pod B. piše "Liberalizam je uništio stare staleške zajednice: seljačke kućne zadruge, obrtne cehove, trgovačka udruženja, pa je tako organsko socijalno življenje propalo. Država je izgubila socijalni oblik vladavine, a preuzela sve terete, koje su prije nosile različite organizacije. Sadašnje nedaće u društvenom životu radi rastrojenosti društvenoga života i rada upućuju nas, da treba uspostaviti socijalni oblik vladavine, stalešku organizaciju društva. Državna uprava neka vrši izravno samo one poslove, koje samo ona može vršiti, a poslove, koji se tiču samo pojedinih skupina, neka vrše organizacije samih tih skupina kao niži organizmi u svojoj samoupravi. To znači da se država mora organizirati na korporativnoj osnovici." (str. 10). Česta upotreba ovog termina u radovima donijela je Ščetincu pridjev fašističkog ekonomiste, ali ako se dublje pogleda što on predlaže, to nije ni Mussolinijev ni Hitlerov sistem, već nešto što je bilo moguće primijeniti na našim prostorima, a zasnovano na poznavanju naše gospodarske i socijalne povijesti.

U međuvremenu je dr. Juraj Ščetinec počeo u "Ekonomistu" i "Mjesečniku" Pravničkog društva redovito objavljivati članke o nacionalsocijalizmu i gotovo bismo mogli ustvrditi da su ti članci bili naručeni, ali da ih Ščetinec nije napisao onako kako su naručitelji željeli, već kako je on htio. To se može ustvrditi kada se pažljivo pročita knjiga u kojoj su skupljeni članci koje je objavio 1937. u vlastitoj nakladi pod nazivom "Nacionalni socijalizam idejne osnove i socijalno-ekonomska izgradnja" (Zagreb, 1937.) na 110 stranica. To je najobimnija Ščetinčeva knjiga. Ova knjiga je povijest nacionalsocijalizma u Hitlerovom Trećem Reichu. U njoj analizira osnovne ideje nacionalsocijalizma, usuđujući se reći da je program "nacionalistički ekstrem" koji se pod međunarodnim utjecajem pretvara u "imperijalizam". Piše kako su njemački nacional-socijalisti iskoristili činjenicu da se oko 40.000.000 Nijemaca nalazilo izvan Weimarske republike pa je iskorišten "mit krvi", odnosno rase. Ščetinec kritizira ovu ideologiju, iskazujući da se ne može općenito uzeti rasa kao stvaralački princip društva, a ni kao konstitutivni element naroda te da se Hitler zauzima za ovu tezu iako za to nema naučne podloge, već počiva na sasvim masovnim, iracionalnim spoznajama iz političkih i još više gospodarsko-političkih razloga, misleći pri tome na Židove. Ščetinec ističe da podvrgavanje jedne rase drugoj nije "u interesu opće kulture" te se možemo pitati kako bi prošao da je 1941. doživio ulazak Hitlerove vojske u Hrvatsku.

Ščetinec je u ovoj knjizi pokazao da nacional-socijalizam ne ostvaruje ništa od socijalizma u klasičnom smislu. Hitler nije dirao krupni kapital, ali su radnici postali potpuno podređeni poduzetnicima kojima je dana uloga "voditelja" poduzeća. Prema Ščetincu, nacionalsocijalizam je ovo načelo vodstva preuzeo od Spanna, ali i pod utjecajem ratnog gospodarstva jer su svi osnivači stranke potekli iz vojničkih krugova iz Prvoga svjetska rata. Ščetinec je opisao kako se ta ideja "vodstva" oživotvoruje u raznim sferama državnog i gospodarskog života te ih naziva totalitarnima. Piše da je staleško uređenje gospodarstva bilo najdalje provedeno kod seljačkog zadrugarstva. Budući da je Hitler smatrao da je seljaštvo temelj iz kojeg se regeneriraju nove snage nacionalsocijalizma, htio ga je konzervirati. Uveo je instituciju "seljačkog nasljednog doma" i sustavnu kolonizaciju, a tržište i cijene je regulirao uredbama. Ščetinec je iskazao da nacionalsocijalisti imaju posve drugačiji stav prema radništvu nego prema seljaštvu. Reorganizirana su povjerenička vijeća i ona su postala samo pasivni savjeti, izgubivši svoj borbeni i obrambeni karakter u sukobima s poslodavcima, pogotovo kada su ukinuti i kolektivni ugovori o radu. I tu je Ščetinec hrabro ustao u obrani socijalizma, rekavši da je ono što se dogodilo radnicima sociološki pogrešno, a socijalno nepravedno. Kritizira što radništvo uzima vođu poduzeća kao organ narodne cjeline jer se radi o privatnom kapitalu toga poduzetnika. Navodi da rezultati rada ne ulaze u neku opću "narodnu" blagajnu odakle bi se dobitak dijelio svima prema zaslugi ali i potrebi, nego sav dobitak ide u ruke poduzetnika koji nastoji da onaj dio koji dobivaju radnici bude što manji te zaključuje da se ta suprotnost ne da izgraditi lijepim riječima. Ščetinec je prikazao i "Frontu rada" (P) i "Snagu putem radosti" i "Radnu službu", a donio je i zanimljivo poglavlje o statistici plaća u kojoj je dokazao da je realna zarada u Trećem Reichu pala od 1932. do 1935. za 6 poena, iako je u SAD-u u istom vremenu porasla za 14 poena, u Francuskoj za 7, u Italiji za 4 i u Engleskoj za jedan poen. Zaposlenost koja je porasla u Njemačkoj od 1932. do 1936. za 5 200.000 ljudi, ocjenjuje kao posljedicu izvanrednih prilika i postupaka, tj. razvijanja ratne industrije i javnih radova. Ščetinec je tom prilikom postavio zanimljivo pitanje: što će biti kada Njemačka dovrši naoružanje i tko će pokriti deficit u proračunu koji nastaje, "dokle će moći njeno gospodarstvo to izdržati?", očito ne misleći da će Hitler izlaz potražiti u osvajanju drugih slobodnih zemalja i pljački njihovih gospodarstava jer to je konačno učinio tek 1938. godine. Ščetinec je moralno zabrinut i piše da Njemačka unatoč znatnoga povećanja uposlenosti ne daje nipošto dojam zemlje blagostanja, nego naprotiv zemlje velikoga odricanja u najnužnijim potrebama za život i snižavanja standarda života. Ščetinec misli da je pozitivno da je ideja nadvladala kruti kapitalistički materijalizam, a interes zajednice, interese pojedinaca. Neke stvari nije znao objasniti, osobito kada je pisao o rasičkom materijalizmu, pritisku na ličnu slobodu i slobodu misli, supernacionalizmu i imperijalizmu. No, ova je knjiga vrlo zanimljiva jer je Ščetinec uočio probleme i pokušao ih definirati i objasniti, prema Lameru, neke bolje, a neke lošije.²³

Od 1932. do 1937. nije se uspio održati Hrvatski socijalni tjedan, iako je Katolička akcija, zaključkom od 12. prosinca 1935., naložila novoj Nadbiskupskoj centrali Katoličke akcije da što prije osvari taj sastanak. Tek je 25. rujna 1937. osnovan širi odbor socijalnog tjedna te su u njega ušli dr. Josip Lončarić, apostolski protonotar, više franjevac, nekoliko katoličkih svećenika, a i više sveučilišnih profesora među kojima se našao i dr. Juraj Ščetinec. Dva dana kasnije širi odbor je obavijestio Predsjedništvo biskupskih konferencija u Zagrebu i Nadbiskupsku centralu Katoličke akcije da je imenovao uži poslovni odbor za organiziranje Drugog socijalnog tjedna s predsjedništvom kojega je predsjednik dr. Juraj Ščetinec, a članovi dr. Milan Ivšić, dr. Josip Nagy, o. Mate Vodanović, Ivo Oršanić, dr. Stjepan Podolšak, dr. Stjepan Bakšić i drugi dok je u tajništvu bio Velimir Deželić ml. i neko-

liko drugih intelektualaca katoličke orijentacije.

Drugo zasjedanje Socijalnog tjedna održano je 25. do 31. listopada 1937. u Hrvatskoj sabornici u Zagrebu u prisutnosti gotovo svih hrvatskih biskupa te predstavnika hrvatskih kulturnih društava i bilo je posvećeno obitelji i društvu.²⁴ Ščetinec je, kao predsjednik Hrvatskoga socijalnoga tjedna, održao - nakon što je nadbiskup-koadjutor dr. Alojzije Stepinac govorio o moralnom značenju obitelji - uvodnu riječ te istaknuo zadaće Socijalnog tjedna.²⁵ Svakako je zanimljiv pozdravni govor rektora Ekonomsko-komercijalne visoke škole prof. Filipa Lukasa koji je rekao da je suvišno isticati fundamentalnu važnost obitelji za dobro pojedinaca i naroda jer obitelj ne daje svojim članovima samo fizički život, već ga uvlači i u svoje duhovne unutarnje veze. On ističe da je obitelj samo točka gdje se ukrštavaju sve prošle ideološke i duhovne vrijednosti jednoga naroda te već i time svaki član obitelji postaje i baštinik svih predašnjih i suvremenih duhovnih dobara svoga naroda. Koliko će se od toga u životu ostvariti, zavisi u prvom redu od majke. "Bez dobrog obiteljskog života udes je svakog naroda ugrožen, i zato su uvijek svi razdorni pokreti išli u prvom redu za tim, da unište osnove obitelji." (str. 17) Održavanje Hrvatskog socijalnog tjedna pozdravili su i predstavnici iz Francuske, Belgije, Engleske, Poljske, Italije i Kanade, a izvještaje o radu tjedna su donosili brojni katolički i socijalni listovi u inozemstvu. (str. 20). Ščetinec je održao predavanje "Obitelj i društvo", naglasivši socijalnu važnost obitelji, a onda je analizirao socijalne i gospodarske funkcije obitelji završivši da je potrebno obitelj sanirati jer je obitelj temelj svakog naroda i cijelog društva.²⁶

U međuvremenu je Ščetinec 1938. objavio svoju zadnju knjigu "Korporativizam i demokracija" u vlastitoj nakladi. Ova knjiga ne obrađuje korporativističke sisteme u Njemačkoj ili Italiji, već u Portugalu, Švicarskoj, Nizozemskoj, Belgiji i Francuskoj te je to zapravo analiza upravnih, gospodarskih i socijalnih sistema tih zemalja i svakako izvrsno vrijedno djelo za spoznaju kako su europske države teško odolijevale sistemima koji su prevladali u Njemačkoj i Italiji. Te su studije prvo izlazile pojedinačno u "Ekonomistu" 1938. godine. Svakako je zanimljivo njegovo razmatranje o Portugalu. Ščetinec piše da Portugal želi biti autoritativna država, tj. želi ojačati izvršnu vlast i napose vladu. Citira predsjednika vlade Salazara: "Država nije jaka, ako vlada nije jaka". Prenosi sadržaj Salazarovog izvještaja francuskom publicistu I. Poncinsu da su državne vlasti u Portugalu ograničene "...zakoni ma pravednosti i kršćanskog morala, koji zakoni su iznad prava države, općih interesa naroda i osobnosti vladajućih faktora i građana." Piše da je Salazar na Prvom kongresu Nacionalne unije 26. svibnja 1934. kritizirao totalitarizam koji daje bitno obilježje fašističkom i nacionalsocijalističkom režimu. Totalitaristička država bi bila svemoguća biće koje bi bilo svrha samome sebi te bi u njoj sve manifestacije, bilo individualne bilo kolektivne, bile neslobodne i takva bi država mogla roditi apsolutizam koji bi bio gori od onog koji je prethodio liberalnim kapitalističkim režimima. Ščetinec u ovom izvrsnom radu često citira Salazara, a onda ga nadopunjuje svojim mislima da se totalitarna država "...ne će ustručavati primijeniti krajnju silu, i po logici svojega sistema umjesto da smatra takvu silu kao atentat protiv prava pojedinaca ona će ga držati za neko više pravo." U poglavlju "Unitarizam" Ščetinec analizira nacionalno jedinstvo koje je Portugal postigao pa se njene kolonije smatraju prekomorskim provincijama što je formulirano u "Kolonijalnom aktu" od 8. lipnja 1930. te misli da je teže postići političko jedinstvo jer su političke stranke u svojoj ubitačnoj borbi za vlast izgubile osjećaj političke odgovornosti za stanje i sudbinu društva i naroda. Salazar je 30. srpnja 1930. osnovao "Nacionalnu uniju" koja bi trebala okupiti sve ljude bez obzira na prijašnju političku i kulturnu pripadnost, ali koji žele surađivati s režimom. Ta unija bi trebala biti pomoćni savjetodavni i propagandni organ vlade. Ščetinec ispravno zaključuje da je ostvarenje Salazarovih reformi slabo jer je protiv

revolucionarnog sindikalizma, anarhizma i komunizma te da brojne suprotne struje onemogućavaju potpunu realizaciju planova.

Treće zasjedanje Hrvatskog socijalnog tjedna započelo je 23. listopada 1938. u Hrvatskoj sabornici pod pokroviteljstvom nadbiskupa Alojzija Stepinca, a bilo je posvećeno proučavanju društvenog poretka i društvenih pokreta (s temom se je složio i papa Pio XI). Ščetinec je održao uvodno predavanje pod naslovom "Problemi današnjega društvenog poretka" u Jeronimskoj dvorani na Zrinjercu te predavanja pod nazivom "Socijalni i ekonomski sistem fašizma i nacionalnoga socijalizma" i "Korporativno uređenje društva po kršćanskoj socijalnoj praksi". Ovaj socijalni tjedan bio je izrazito neprijateljski usmjeren prema kapitalizmu, ali i prema komunizmu i iako nije izričito sklon fašizmu, ipak ne možemo negirati određene Ščetinčeve pomake simpatije prema ovom sistemu "stroge organizacije". U svom uvodnom govoru Ščetinec je naznačio da se svijet nalazi u vremenu sukobljavanja različitih društvenih pokreta te da mi zbog nedostataka današnjeg društvenog poretka moramo mijenjati društveni poredak "...što nije jednostavna ni laka stvar" jer društveni poredak sadrži neku konstrukciju organizacije socijalnoga, kulturnoga, gospodarskoga i političkoga života, odnosno moraju biti u skladu s čovječjom naravi, a struktura socijalno-ekonomske organizacije treba biti u skladu sa stanjem tehničkoga napretka, s psihičkim i fizičkim osobinama određenog društvenoga skupa, stvarnim potrebama ljudi, fizičkim i geografskim položajem i mnoštvom drugih faktora.²⁷

Zanimljivo je da Ščetinec nije objavio svoja izlaganja u obliku u kojem ih je govorio na skupu, već u znatno izmijenjenom i proširenom obliku pod naslovom "Korporativni sistem fašizma" u III. knjizi Hrvatskog socijalnog tjedna, kao posebni otisak 1938. pa i kao posebnu knjigu 1939. U toj, svojoj zadnjoj, knjizi (podijeljena u četiri djela) prvo govori o ideji vodilji fašizma i nacionalnog socijalizma, o osnovnim organizatornim načelima oba sistema, a zatim posebice opisuje strukturu fašističke korporativne organizacije u Italiji kao starijeg i strukturu socijalno-ekonomske organizacije nacionalnoga socijalizma u Njemačkoj kao mlađeg sustava. Treba uočiti da je u ovoj knjizi iz 1938., odnosno 1939. Ščetinec manje neprijateljski raspoložen prema korporativizmu nego u knjizi iz 1937. Očito je i na njega utjecala politička situacija nastala popustljivošću velikih sila u Münchenu, a možda je postojao i određeni i pritisak koji je mogao doći iz redova gospodarstvenika koji su sve više ovisili o izvozu u Treći Reich i kliringu.

8.

1939. Ščetinec boluje i umire 24. lipnja. Pokopan je na Mirogoju²⁸ 26. lipnja 1939., a obred pokopa vodio je nadbiskup Alojzije Stepinac, dok mu je papa Pio XII. dao specijalni blagoslov.²⁹

ZAKLJUČAK

Ščetinec je tražio primjenu kršćanskih etičkih načela na društveni život. Uredništvo "Economista" piše povodom njegove smrti da je u tome svome radu bio "...širokogrudan i pun shvaćanja za druga naziranja te je upravo u stručnoj diskusiji različitih gledišta tražio put do istine".³⁰

U svakom slučaju, onaj koji želi proučavati korporativne sisteme, Ščetinčeva su djela prvorazredan izvor i za povjesničare i za sociologe. On piše o fašizmu i nacional-socijalizmu, ali kao prikriveni kritičar te mogu odgovorno tvrditi da je više neprijatelj nego prijatelj tog sistema. On je dobar analitičar i na taj način izbjegava sintetizirati svoje misli o korporativnom sistemu. Jedino kad piše o kato-

ličkoj akciji, onda je znatno otvoreniji jer smatra da se preko katoličke crkve može ozdraviti hrvatsko društvo te je katolička crkva prihvatila ovaj poziv za suradnju i podržala Jurja Ščetinca u zadnjoj fazi njegova života. Poliglot, sistematičan, marljiv, Ščetinec je napisao znanstvene radove koji su nesumnjiva kritika Mussolinijeve i Hitlerove doktrine, ali isto tako Ščetinec izražava sumnju da se društvene rane mogu liječiti isključivo radom pojedinca te misli da je katolička crkva najpozvanija da tu pomogne narodu. U svakom slučaju, dr. Jurju Ščetincu treba vratiti njegovo mjesto u ekonomskim i socijalnim znanostima i s njega treba skinuti posve neosnovanu sumnju da je bio simpatizer fašizma i nacional-socijalizma jer njegovo pisanje dokazuje upravo suprotno. On nije kriv za to što je Hrvatska kao država kasnije postala sluga fašističkih država. Biografija i djela dr. Jurja Ščetinca pokazuju da je bio daleko od svakog ekstremizma i da je pokušao shvatiti zbivanja na vrlo burnoj međunarodnoj političkoj sceni, tražeći za našu zemlju rješenje u Katoličkoj akciji jer je i komunizam do vremena kada piše svoje radove, već pokazao svoje teško lice. Njegovi radovi o korporativnim sistemima trebale su svratiti pažnju tadanje jugoslavenske vlasti na sisteme koji su opasni za slobodu pojedinca, a koji su se već nalazili u susjedstvu.

S druge strane, Ščetinca treba vezati uz Koprivnicu. Kao rođeni Koprivničanac, on je pomogao obrtničkom društvu Koprivnice da se obnovi u vremenu poslije Prvog svjetskog rata i organizira tako da učvrsti svoju športsku, socijalnu, humanitarnu, kulturnu i prosvjetnu ulogu. Dr. Juraj Ščetinec je formulirao probleme obrtnika u Hrvatskoj na temelju iskustva i onog što je vidio u Francuskoj i Srednjoj Europi, a mislim da bi to bilo dosta da ga Koprivnica uvrsti u redove istaknutih ljudi svog područja kao što mu je i Hrvatski leksikon iz 1997. objavio biografiju.³¹ Sapienti sat!

Bilješke:

1. Mirko LAMER, In memoriam dr. J. Ščetinec, *Ekonomist*, god. 5, Zagreb 1939., br. 7-8, str. 1.
2. Nakon mnogo godina šutnje prvi puta je Juraj Ščetinec ušao u Hrvatski leksikon te se o njemu piše bez pristranosti. (sv. 2, Zagreb, 1997., str. 511)
3. Juraj ŠČETINEC, Razvitak, djelovanje gomile, *Nada*, 7, 1913, str. 150.
4. Zbornik "Klasična gimnazija u Zagrebu 1607.-1997.", Zagreb, 1997., I, str. 287.
5. Mira KOLAR-DIMITRIJEVIĆ, Ivan Krndelj, radnički tribun, Zagreb 1988.
6. 60-godina Ekonomskog fakulteta u Zagrebu, Zagreb, 1980, str. 294.
7. Pravni fakultet u Zagrebu, sv. 1. Građa, Zagreb, 1996., str. 595.
8. Još je ranije odslužio đački kadrovski rok i dvomjesečnu vojnu vježbu. (Hrvatski državni arhiv, Zagreb, (dalje HDA), Radnička komora, personalni dosje Jurja Ščetinca.)
9. Obrtnički vjesnik, 24, 19. VI. 1926. - bilješka.
10. Tako je o knjizi pisao "Obrtnički vjernik" (Zagreb), "Hrvatski Radiša" (Zagreb, "Jadran" (Split), "Hrvatski list" (Osijek), "Požeške novine", "Koprivničke novine", "Obzor" (Zagreb), "Jugoslavenski Lloyd", "Hrvatsko pravo", "Jugoslavenski željezar i strojar", "Hrvat", "Seljačke novine", "Hrvatski zadrugar", "Riječ", "Hrvatski seljački narod", "Novo svjetlo", "Narodna politika", "Večer", "Jutarnji list", "Pravni savjetnik", "Zanatlija" (Beograd) i mnogi drugi.
11. Zbornik "Ivo Pilar", 1, Zagreb 2001., sadrži biografiju I. Pilara i zbog rada u Sociološkom društvu Pilar i Ščetinec morali su se poznavati.
12. M. KOLAR-DIMITRIJEVIĆ, Djelovanje Božidara Adžije na kulturno-prosvjetnom uzdizanju zagrebačkih radnika, Iz starog i novog Zagreba, 4, Zagreb, 1968, str. 283-300.
13. Načela društvene obnove, izd. Hrv. soc. tjedna, Zagreb, knj. 1, Zagreb 1937., str. 41.
14. Isto, str. 5. Predgovor. O kongresu 1900. održan je u Zagrebu i Krku znanstveni skup i uskoro bi trebao izaći iz tiska zbornik s oko 70 radova čiji je urednik biskup dr. Mile Bogović.
15. Načela društvene obnove, n. dj., 4-5.
16. HDA, Radnička komora, spis br. 3557 od 26. VII. 1933.
17. J. ŠČETINEC, Demokratizacija radnog odnosa, *Mjesečnik*, Pravničko društvo, 59, 1933., br. 6-7, str. 308-324. i br. 9-10, str. 399-414.
18. Bilješka, *Privreda, Trgovačko-industrijska komora*, 9, Zagreb, 1934., str. 69.
19. J. ŠČETINEC, Socijalna organizacija fašizma, *Mjesečnik*, 60, 1934., br. 9-12.

20. J. ŠČETINEC, Korporativno uređenje države s obzirom na novi austrijski ustav, Zagreb, 1935., Tiskara Gaj u Martičevoj 2. Knjiga ima 51 str.
21. Ovaj se svezak nalazi u Nacionalnoj i sveučilišnoj biblioteci u Zagreb pod br. 167.991.
22. Posije Ščetinčeve smrti, fašističke su snage pojačale u Hrvatskoj agitaciju za primjenu korporativističkog sistema pa je i socijalna politika u Banovini Hrvatskoj 1939. i 1940. bila pod tim snažnim utjecajem. No tek 1944. prevedena je na hrvatski obimna knjiga Otta Marrenbacha "Temelji pobjede. Njemačka fronta rada 1933.-1940.", Zagreb, 1944., Izd. Glavnog saveza staliških i drugih postrojbi.
23. M. LAMER, Ščetinec dr. Juraj, Nacionalni socijalizam. Ekonomist, god. 3, 1937., br. 12, str. 554.
24. Otvorenu tjedna bili su prisutni rektor Hrvatskog sveučilišta prof. Edo Lovrić, rektor Ekonomsko-komercijalne visoke škole prof. Filip Lukas te zastupnik rektora Više pedagoške škole prof. dr. Vado Petz. Od društava je bila zastupana Hrvatska žena, Hrvatsko srce, Udruuga učiteljica, Kolo domaćica, društvo Hrvatica Katarine Zrinski, Društvo sv. Jelisave, Hrv. kulturno društvo Napredak, Braća hrvatskog zmajja, Društvo sv. Jeronima, Hrvatski radnički savez, Radnički strukovni savez, Hrvatski radiša i dr. Svoje predstavnike je poslalo i Pučko sveučilište, pojedine čitaonice i dr.
25. Hrvatski socijalni tjedan, knj. 2, Zagreb, 1938., str. 13.
26. Isto, str. 45-52.
27. Hrvatski socijalni tjedan, knj. 3, Zagreb, 1939., str. 16-17.
28. U 60-godišnjici Ekonomskog fakulteta, Zagreb, ... str. 294. zabunom je navedena kao godina smrti 1938.
29. In memoriam J. Ščetinec. Podravske novine, 26, 1. VII. 1939.
30. Vidi bilj. 1.
31. A to potvrđuje i uvrštavanje dr. J. Ščetinca u Hrvatski leksikon, sv. 2, Zagreb 1997., str. 511.; Koprivničanac dr. Juraj Ščetinec, socijalni pisac (1898.- 1939.)

SUMMARY

Mira KOLAR DIMITRIJEVIĆ Sc. D.

DR. JURAJ ŠČETINEC, SOCIAL WRITER FROM KOPRIVNICA (1898.- 1939.)

Today dr. Juraj Ščetinec is best known as fascist propagator because of his activities in the past. But the close examination of his life and work shows different - his critical approach to this unpopular system. Like Stjepan Radić, he studied at the Paris school of social sciences. After travelling all through Europe, he settled down as a clerk in Đakovo, Koprivnica and Bjelovar. During his stay in Koprivnica he published "Tradesman's question", and became well known for his work within the Society of Croatian tradesman. After his move to Bjelovar, he wrote "National education", asking for active educational politics in Croatia. He got a job as a juridical adviser in Chamber of Workers in Zagreb and settled down many worker conflicts fighting for their rights. Ščetinec was competent erudite for social politics so he started to lecture at High school for economy and commercialism in Zagreb and there he went through all stages from private docent to the professor. During this time his works followed two main courses: study of cooperative systems in Italy, Germany and other countries and trying to apply them as a model for Croatia. After the news about terror in USSR, he became unfavorable for communism, thinking that the only solution for solving heavy social problems in Croatia is to start a huge social action led by Catholic Church. He wrote many books heavy of criticism for fascist systems.